

ПРИРУЧНИК

ЗА РАД БИРАЧКОГ ОДБОРА НА
БИРАЧКОМ МЈЕСТУ У
ДИПЛОМАТСКО-КОНЗУЛАРНОМ
ПРЕДСТАВНИШТВУ
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

ПРИРУЧНИК

**ЗА РАД БИРАЧКОГ ОДБОРА НА БИРАЧКОМ МЈЕСТУ
У ДИПЛОМАТСКО-КОНЗУЛАРНОМ ПРЕДСТАВНИШТВУ
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ**

САДРЖАЈ

ГЛАВА I. БИРАЧКО МЈЕСТО

1. Одређивање бирачког мјеста, обезбјеђење простора и обиљежја на бирачком мјесту.....3

ГЛАВА II. БИРАЧКИ ОДБОР

1. Одговорност и улога бирачког одбора7
2. Дужност и одговорност чланова бирачког одбора у процесу гласања7
3. Записник о раду бирачког одбора9

ГЛАВА III. ПОСМАТРАЧИ

- 1.1. Уводне напомене.....10
- 1.2. Приступ посматрача бирачком мјесту.....10
- 1.3. Подношење примједба посматрача на рад бирачког одбора.....10
- 1.4. Удаљавање посматрача са бирачког мјеста одбора11
- 1.5. Изглед акредитација акредитованих посматрача11

ГЛАВА IV. НАЧИН ГЛАСАЊА, ПОПУЊАВАЊА ОБРАСЦА ЗА БРОЈНО СТАЊЕ И ПАКОВАЊЕ ИЗБОРНОГ МАТЕРИЈАЛА

1. Дан прије одржавања избора12
2. Прије отварања бирачког мјеста13
3. Процедура гласања13
4. Након затварања бирачког мјеста16

ПОГЛАВЉЕ V. НАКНАДА ЗА РАД У БИРАЧКОМ ОДБОРУ

1. Накнада за рад у бирачком одбору18

ПОГЛАВЉЕ VI. КАЗНЕНЕ ОДРЕДБЕ

1. Санкције из Изборног закона БиХ.....18
2. Злоупотреба бирачког права и изборна превара - Кривични закон БиХ.....18

ПРИЛОЗИ

1. Шема паковања изборног материјала.....20
2. Изглед лица коверта са гласачким листићима.....20

ГЛАВА I. БИРАЧКО МЈЕСТО У ДИПЛОМАТСКО- КОНЗУЛАРНОМ ПРЕДСТАВНИШТВУ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

1. ОДРЕЂИВАЊЕ БИРАЧКОГ МЈЕСТА, ОБЕЗБЈЕЂЕЊЕ ПРОСТОРА И ОБИЉЕЖЈА НА БИРАЧКОМ МЈЕСТУ

1.1. Одређивање бирачког мјеста

- Бирачка мјеста у дипломатско-конзуларним представништвима БиХ (у даљем тексту: ДКП БиХ) одређује Централна изборна комисија Босне и Херцеговине (у даљем тексту: Централна изборна комисија БиХ) посебном одлуком, најкасније 50 дана прије дана одржавања избора.
- Централна изборна комисија БиХ, најкасније 30 дана прије дана одржавања избора, посредством Министарства спољних послова Босне и Херцеговине (у даљем тексту: Министарство спољних послова БиХ) објављује бирачка мјеста одређена за гласање у ДКП-има БиХ.
- Бирачко мјесто у ДКП-у БиХ је посебно уређен простор гдје бирачи уписани у Централни бирачки списак за гласање ван Босне и Херцеговине за гласање у ДКП-има БиХ остварују своје бирачко право те се у њима, након затварања за гласање, на дан одржавања избора врши пребројавање коверата са гласачким листићима.

1.2. Обезбјеђење простора одређеног за бирачко мјесто

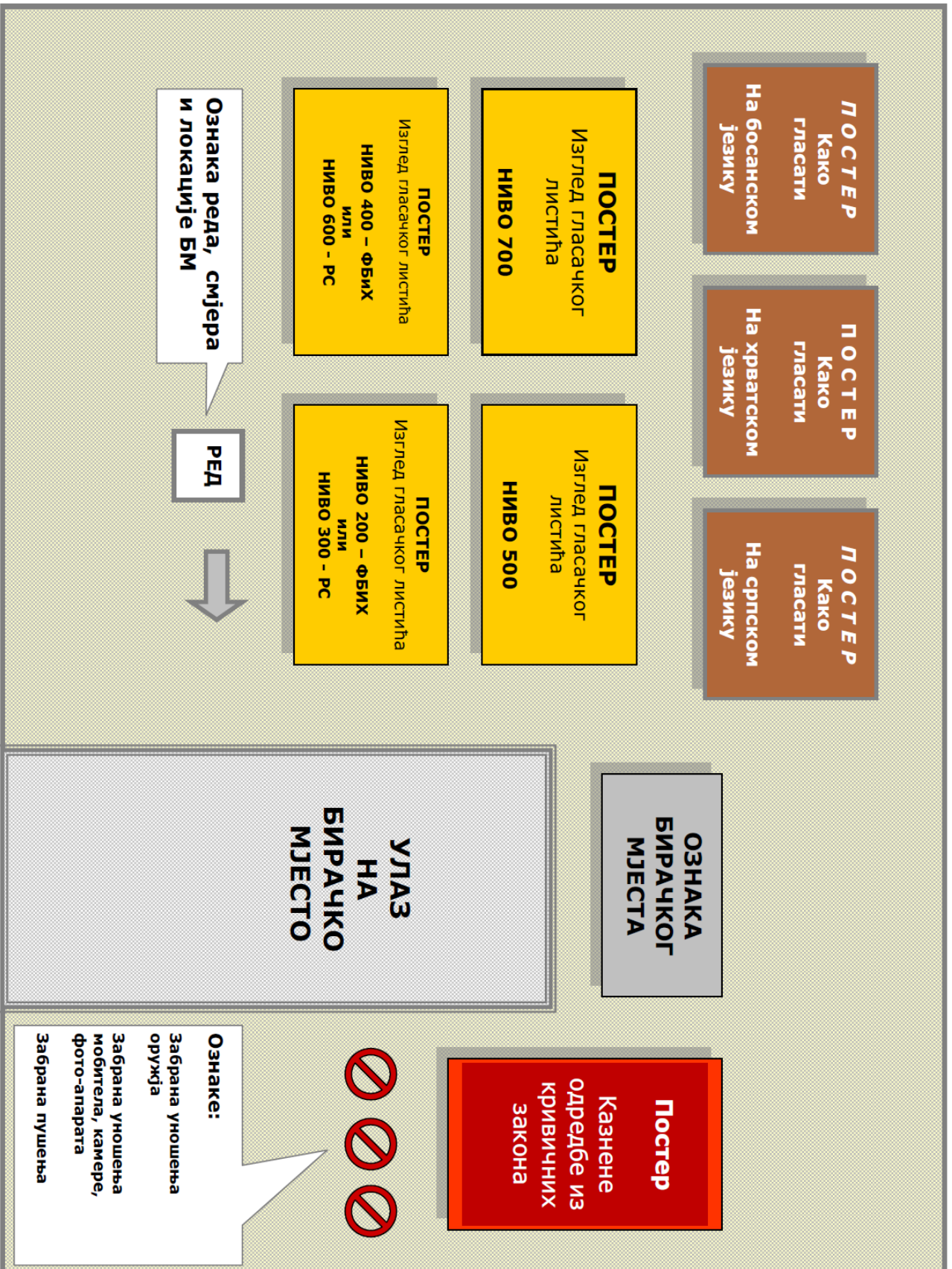
- Бирачки одбори у ДКП-има БиХ дужни су, најкасније **12 часова прије дана одржавања избора**, обезбиједити да простор који је одређен за бирачко мјесто буде припремљен за отварање.

1.3. Обиљежја на бирачком мјесту

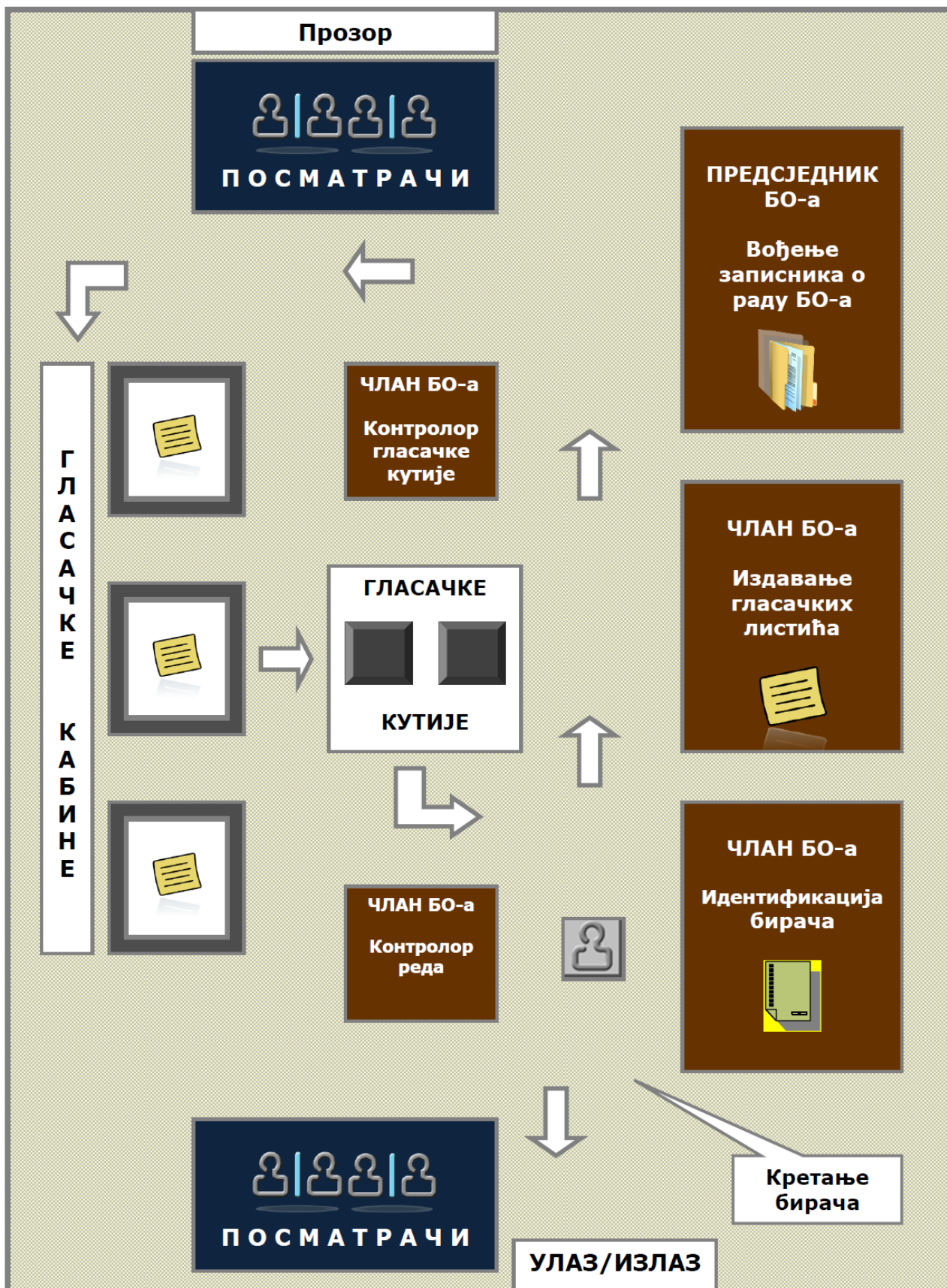
- На бирачком мјесту и у његовој околини могу се постављати само службена обиљежја избора која пропише Централна изборна комисија БиХ.

Службена обиљежја избора која Централна изборна комисија БиХ посредством Министарства спољних послова БиХ доставља бирачким одборима су постери са:

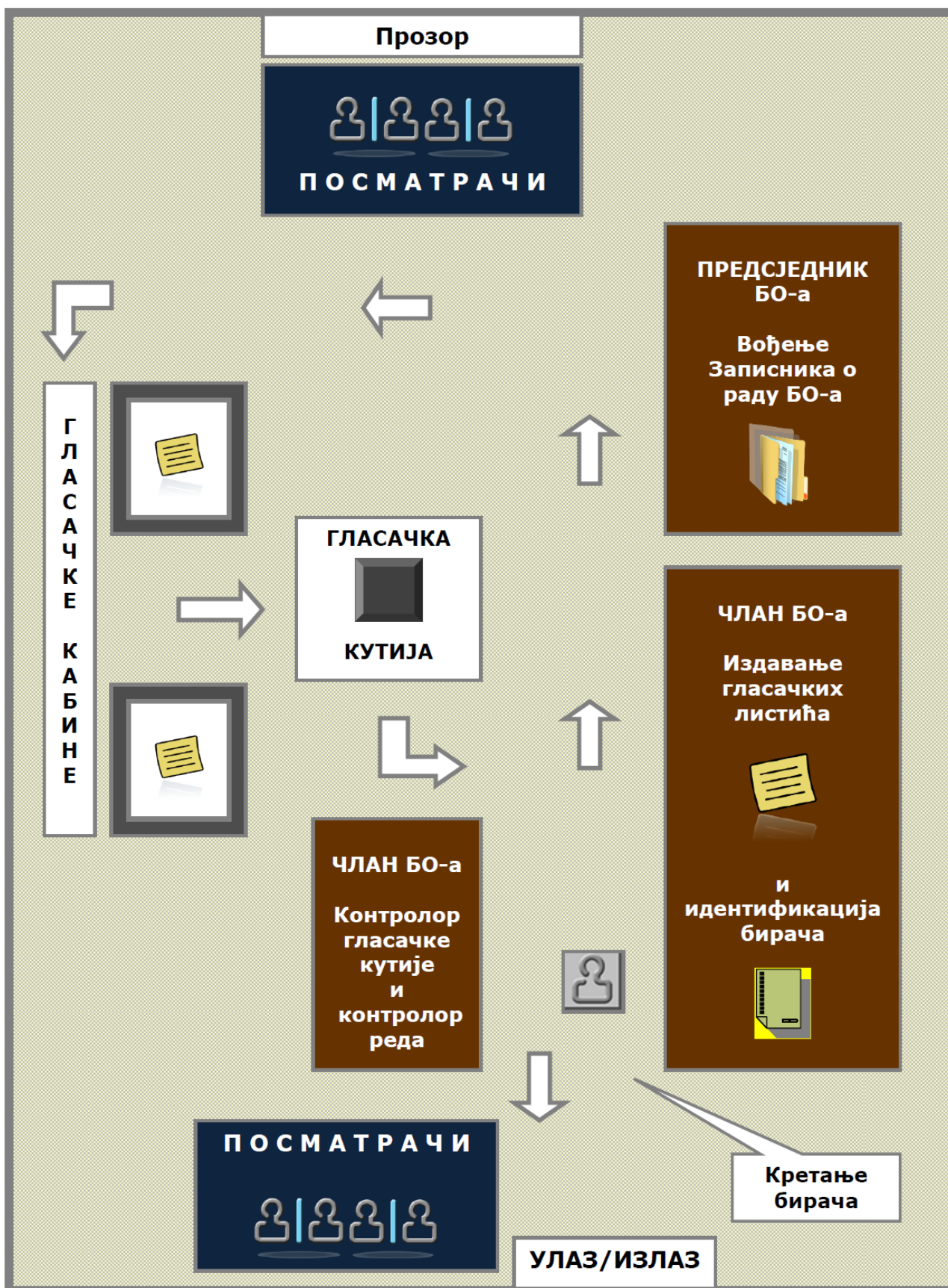
- изгледом гласачких листића на којим се гласа;
- упутствима о начину гласања;
- информативним садржајем за бираче;
- изводима из Кривичног закона.

Слика 1. Шематски приказ уређења улаза на бирачко мјесто – примјер

Слика 2. Шематски приказ уређења бирачког мјеста (бирачки одбор који се састоји од пет чланова) – примјер

Слика 3. Шематски приказ уређења бирачког мјеста (бирачки одбор који се састоји од три члана) – примјер

ГЛАВА II. БИРАЧКИ ОДБОР

1. ОДГОВОРНОСТ И УЛОГА БИРАЧКОГ ОДБОРА

1.1. Обука бирачког одбора

- У складу са планом и програмом едукације Централна изборна комисија БиХ организује обуку предсједника и чланова бирачких одбора у ДКП-има БиХ, као и њихових замјеника, о начину гласања и бројању коверата са гласачким листићима.
- Након спроведене обуке, Централна изборна комисија БиХ, према утврђеној методологији, извршиће провјеру знања и успјешним предсједницима и члановима бирачких одбора и њиховим замјеницима додијелити сертификате.

- У раду бирачког одбора може учествовати само предсједник, чланови бирачког одбора и њихови замјеници који су успјешно прошли провјеру знања и посједују сертификат који је издала Централна изборна комисија БиХ.

1.2. Начин рада бирачког одбора

- Бирачки одбор руководи радом бирачког мјеста и обезбјеђује правилност и тајност гласања.
- Предсједник бирачког одбора руководи радом бирачког одбора и обезбјеђује да се процес гласања на бирачком мјесту одвија несметано.

2. ДУЖНОСТ И ОДГОВОРНОСТ ЧЛАНОВА БИРАЧКОГ ОДБОРА У ПРОЦЕСУ ГЛАСАЊА

2.1. Предсједник бирачког одбора:

- руководи радом бирачког одбора и заједно са члановима бирачког одбора одговара за законитост рада на бирачком мјесту;
- одржава интегритет процеса гласања и одржава мир и ред на бирачком мјесту и у његовој околини;
- попуњава све потребне обрасце;
- обезбјеђује да на бирачком мјесту не буде оружја или опасних предмета;
- одређује дужности сваком члану бирачког одбора;
- помаже бирачима којим треба додатно објашњење о процесу гласања;
- рјешава сва питања која се односе на идентификацију и право гласа бирача;
- евидентира у Записник о раду бирачког одбора – Образац ЗАРБО - вријеме и околности свих изузетних догађања на бирачком мјесту.

2.2. Члан бирачког одбора задужен за контролу реда:

- обезбјеђује контролу протока бирача на бирачком мјесту.

2.3. Члан бирачког одбора задужен за идентификацију:

- провјерава идентитет бирача;

- проналази име бирача у изводу из Централног бирачког списка;
- упозорава бирача да се мора потписати идентично као на идентификационом документу;
- обезбјеђује да се бирач потпише поред свог имена у изводу из коначног Централног бирачког списка;
- наглас чита име бирача који се потписао у извод из Централног бирачког списка.

2.4. Члан бирачког одбора задужен за издавање гласачких листића:

- издаје коверте са гласачким листићима;
- објашњава како треба исправно испунити гласачке листиће;
- упућује бирача према слободном простору на коме му се омогућава тајност гласања (у даљем тексту: гласачка кабина).

2.5. Члан бирачког одбора задужен за контролу гласачке кутије:

- упућује бирача да убаца коверат са гласачким листићима у гласачку кутију и напусти бирачко мјесто;
- обезбјеђује да бирач не напусти бирачко мјесто док у гласачку кутију не убаца коверат са гласачким листићима;
- обезбјеђује да се само коверте са гласачким листићима убацују у гласачку кутију.

2.6. Бирачки одбор од три члана

- Ако се бирачки одбор састоји од предсједника и два члана, у том ће случају члан бирачког одбора задужен за контролу реда истовремено контролисати гласачке кутије, док ће члан бирачког одбора задужен за идентификацију истовремено обављати и издавање коверата са гласачким листићима.

Бирачки одбори су независни и непристрасни у свом раду.

- **Члан бирачког одбора неће учествовати у доношењу одлука када тај члан или члан његове уже породице има лични или финансијски интерес или ако постоји други сукоб интереса који може довести у сумњу његову способност да дјелује непристрасно. Члановима уже породице сматра се супружник, дјеца и чланови домаћинства према којим члан бирачког одбора има законску обавезу издржавања.**
- **Чланови бирачког одбора индивидуално одговарају за учињене неправилности у оквиру задужења која добију од предсједника бирачког одбора, у складу са Изборним законом БиХ и проведивим актима Централне изборне комисије БиХ. Предсједник бирачког одбора одговоран је и за учињене неправилности члана бирачког одбора.**

2.7. Замјеници чланова бирачких одбора

- Замјеник предсједника, односно замјеници чланова бирачког одбора учествују у раду бирачког одбора само ако је предсједник, односно члан бирачког одбора спријечен да дође на бирачко мјесто на дан одржавања избора или ако морају из оправданих разлога напустити бирачко мјесто током рада.

3. ЗАПИСНИК О РАДУ БИРАЧКОГ ОДБОРА

- а) Бирачки одбор води Записник о раду бирачког одбора – ЗАРБО (у даљем тексту: Записник), а који се састоји од:
- Записника о раду бирачког одбора дан уочи одржавања избора – Записник I
 - Записника о раду бирачког одбора на дан одржавања избора – Записник II
- б) Централна изборна комисија БиХ доставља сваком бирачком одбору Записник I и Записник II заједно са осталим изборним материјалом.

3.1. ЗАПИСНИК I

1) Записник I састоји се од:

- Насловне стране која садржи лого Централне изборне комисије БиХ, дио гдје се уписује назив основне изборне јединице и дио за уписивање броја бирачког мјеста те наслов: Записник о раду бирачког одбора на дан уочи одржавања избора – ЗАРБО I;
 - Пописа изборног материјала;
 - Начина складиштења преузетог изборног материјала од момента преузимања до момента почека рада бирачког одбора,
 - Запажања о стању бирачког мјеста на дан уочи избора.
- 2) Предсједник и чланови бирачког одбора након попуњавања својим потписима потврђују тачност навода у Записнику I.

3.2. ЗАПИСНИК II

1) Записник II састоји се од:

- а) Насловне стране која садржи лого Централне изборне комисије БиХ, дио гдје се уписује назив основне изборне јединице и дио за уписивање броја бирачког мјеста те наслов: Записник о раду бирачког одбора на дан одржавања избора – ЗАРБО II,
- Евиденције о присуству;
 - Евиденције о акредитованим посматрачима;
 - Запажања током гласања;
 - Мишљења или примједба;
 - Удаљавања лица са бирачког мјеста;
 - Времена затварања бирачког мјеста.
- 3.3.** Записник о раду бирачког одбора и одговарајуће обрасце потписују сви чланови бирачког одбора. Ако неки члан одбије да се потпише, предсједник или један од чланова који се потписују то ће евидентирати заједно са разлозима непотписивања.

- Записник о раду бирачког одбора води се у два идентична примјерка, од којих је један примјерак индиго-копија (зелена копија). Записник је опремљен двоструком посљедњом корицом која се користи тако да се подаци не копирају на нежељене стране.
- Бирачки одбор задржава копију Записника који чува за своје потребе и евиденцију, а оригинал Записника доставља Централној изборној комисији БиХ.

ГЛАВА III. ПОСМАТРАЧИ

- Посматрачи су лица са правом гласа, акредитованим за посматрање избора, у складу са Изборним законом БиХ и проведивим актима које доноси Централна изборна комисија БиХ.
- Посматрачи могу бити акредитовани у име овјереног политичког субјекта, удружења грађана/невладиних организација и страних влада, односно невладиних организација које се баве надгледањем избора.

1.1. Уводне напомене

- Процес гласања и пребројавања гласачких листића могу посматрати само акредитовани посматрачи. Посматрачи могу постављати питања у вези са изборним процесом, али се не могу мијешати у изборни процес нити гледати унутар гласачке кабине.
- Сваки посматрач за вријеме посматрања изборне активности дужан је да носи акредитацију и неће носити било каква обиљежја или ознаке које га повезују с одређеном политичком партијом, коалицијом, листом независних кандидата или независним кандидатом (у даљем тексту: политички субјекат).
- Само један посматрач који је представник политичког субјекта, односно удружења, може бити присутан у исто вријеме на једном бирачком мјесту. Број међународних посматрача који могу бити присутни истовремено на једном бирачком мјесту је неограничен, али не смије утицати на регуларност изборног процеса. Међународни посматрач може на бирачко мјесто са собом увести и преводиоца.
- Политички субјекти могу имати посматраче на бирачким мјестима за гласање у ДКП БиХ, и то на бирачком мјесту на којем се у изводу из Централног бирачког списка налазе бирачи уписани да гласају за изборну јединицу у којој се политички субјекат кандидује.

1.2. Приступ посматрача бирачком мјесту

- а) Након доласка на бирачко мјесто посматрач мора предсједнику бирачког одбора показати лични идентификациони документ. Предсједник бирачког одбора провјериће посматрачев идентификациони документ са фотографијом како би утврдио да се име посматрача налази на акредитацији.
- б) Предсједник бирачког одбора записаће име посматрача, назив субјекта који га је акредитовао и његов број акредитације у Записник о раду бирачког одбора, биљежећи вријеме када је посматрач стигао и вријеме када је посматрач напустио бирачко мјесто како би се број посматрача ограничио на једног посматрача једног политичког субјекта у исто вријеме на једном бирачком мјесту. Предсједник бирачког одбора задржаће идентификациони документ до тренутка када посматрач напушта бирачко мјесто. Приликом боравка на бирачком мјесту посматрач је обавезан да носи акредитацију.

1.3. Подношење примједаба посматрача на рад бирачког одбора

Ако примијети неправилности у раду бирачког одбора посматрач има право у Записник о раду бирачког одбора, у за то предвиђено мјесто, да унесе своје мишљење или примједбе на процес гласања које потписује лично (мишљење или примједба која није потписана лично неће бити разматрана). Посматрач може стављати образложене примједбе на рад бирачких одбора у писаној форми које се прилаже уз Записник, о чему предсједник бирачког одбора издаје потврду о предаји примједаба, а о чему може обавијестити и Централну изборну комисију БиХ (овај случај предсједник је дужан посебно евидентирати у Записник). Посматрач има право да тражи копију Записника о раду бирачког одбора.

1.4. Удаљавање посматрача са бирачког мјеста

Ако посматрач током посматрања омета изборни процес, предсједник бирачког одбора у поступку удаљавања посматрача са бирачког мјеста треба претходно опоменути посматрача који омета изборни процес и предузети све друге расположиве мјере и радње да ометање престане, а ако исти настави с ометањем, бирачки одбор може одлучити да посматрача удаљи са бирачког мјеста о чему предсједник обавезно обавјештава Централну изборну комисију БиХ.

1.5. Изглед акредитација акредитованих посматрача

<p>BOSNA I HERCEGOVINA CENTRALNA IZBORNA KOMISIJA SREDIŠNJE IZBORNO POVJERENSTVO</p> <p>БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА ЦЕНТРАЛНА ИЗБОРНА КОМИСИЈА</p> <p>Име: _____ ПС- _____ Презиме: _____ Право посматрања према одлуци ЦИК БиХ бр. од _____ Датум: _____ Овјерава: _____ МП</p> <p>ОРСЦ ИЗБОРИ 2014 ОПШТИ ИЗБОРИ</p>	<p>Посматрач, у току посматрања изборног процеса, неће ометати изборне активности и поштиват ће тајност гласања. За вријеме посматрања изборних активности, посматрач ће носити службену акредитацију и неће носити било каква обиљежја или ознаке које га повезују с одређеном политичком партијом, коалицијом, листом независних кандидата, независним кандидатом и кандидатом са посебне листе кандидата припадника националних мањина.</p>
--	--

- Изглед лица и наличја акредитације за посматраче који су представници политичких субјеката (**бијела**). Акредитације овјерава и издаје Централна изборна комисија БиХ на основу листе политичких субјеката коју је одобрила.

<p>BOSNA I HERCEGOVINA CENTRALNA IZBORNA KOMISIJA SREDIŠNJE IZBORNO POVJERENSTVO</p> <p>БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА ЦЕНТРАЛНА ИЗБОРНА КОМИСИЈА</p> <p>Име: _____ ПУ- _____ Презиме: _____ Право посматрања према одлуци ЦИК БиХ бр. од _____ Датум: _____ Овјерава: _____ МП</p> <p>ОРСЦ ИЗБОРИ 2014 ОПШТИ ИЗБОРИ</p>	<p>Посматрач, у току посматрања изборног процеса, неће ометати изборне активности и поштиват ће тајност гласања. За вријеме посматрања изборних активности, посматрач ће носити службену акредитацију и неће носити било каква обиљежја или ознаке које га повезују с одређеном политичком партијом, коалицијом, листом независних кандидата, независним кандидатом и кандидатом са посебне листе кандидата припадника националних мањина.</p>
--	--

- Изглед лица и наличја акредитације за посматраче који су представници удружења (**сива**). Акредитације овјерава и издаје Централна изборна комисија БиХ на основу листе удружења, коју је одобрила.

<p>BOSNA I HERCEGOVINA CENTRALNA IZBORNA KOMISIJA SREDIŠNJE IZBORNO POVJERENSTVO</p> <p>БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА ЦЕНТРАЛНА ИЗБОРНА КОМИСИЈА</p> <p>Name: _____ MP- _____ Surname: _____ Right to observe as per BiH CEC Decision No : _____ Date: _____ Approved by: _____ Stamp</p> <p>ОРСЦ ИЗБОРИ 2014 ОПШТИ ИЗБОРИ</p>	<p>While observing the electoral process, the observer shall not disturb the electoral activities and he/she shall respect the secrecy of voting. While observing electoral activities, an observer shall wear the official accreditation card and shall not wear any insignia or markings which affiliate him/her with a specific political party, coalition, list of independent candidates, an independent candidate, and a candidate from a separate list of candidates representatives of national minorities.</p>
---	---

- Изглед лица и наличја акредитације за међународне посматраче (**роза**). Акредитације овјерава и издаје Централна изборна комисија БиХ.

ГЛАВА IV. НАЧИН ГЛАСАЊА

1. ДАН ПРИЈЕ ОДРЖАВАЊА ИЗБОРА

- Централна изборна комисија БиХ ће, најкасније седам дана прије отварања бирачких мјеста, доставити Министарству спољних послова БиХ изборни материјал, и то:
 - извод из Централног бирачког списка за одређено бирачко мјесто у ДКП-има БиХ;
 - одговарајући број сетова гласачких листића;
 - одговарајући број гласачких кутија;
 - сет образаца за бирачко мјесто;
 - постере са упутствима о начину гласања и информативним садржајем за бираче;
 - Записник о раду бирачког одбора – ЗАРБО;
 - потрошни материјал, према спецификацији из Записника о раду бирачког одбора, неопходан за процес гласања и бројања гласачких листића.
- Министарство спољних послова БиХ ће, три дана прије, а најкасније 12 часова прије отварања бирачких мјеста у ДКП-има БиХ доставити бирачком одбору одговарајућег ДКП-а БиХ наведени изборни материјал.
- Бирачки одбор провјерава да ли је изборни материјал који је примио од Министарства спољних послова БиХ комплетан и у исправном стању, што уписује у Образац 31 Записника. Уколико бирачки одбор утврди да изборни материјал није комплетан, одмах о томе обавјештава Министарство спољних послова БиХ које ће у контакту са Централном изборном комисијом БиХ отклонити све недостатке у најкраћем року.
- Након примљеног изборног материјала предсједник и чланови бирачког одбора провјеравају простор који је предвиђен за бирачко мјесто и отклањају евентуалне недостатке који утичу на законитост рада бирачког одбора. Запажање о стању бирачког мјеста уписује се у Образац 32 Записника. Предсједник и чланови бирачког одбора одговорни су за безбједност бирачког материјала на бирачком мјесту од тренутка пријема материјала па до завршетка свих својих дужности након затварања бирачког мјеста, завршетка процеса бројања и предавања гласачког материјала.
- Бирачки одбор уклања са бирачког мјеста све ознаке и обиљежја која упућују на политичке субјекте, вјерске симболе, као и остале ознаке које могу имати дискриминационо значење. Бирачки одбор поставља ознаку бирачког мјеста, улаза и излаза, смјера локације бирачког мјеста, забране уношења оружја, забране пушења и излаже кандидатске листе.
- Предсједник и чланови бирачког одбора уређују бирачко мјесто тако да се омогући несметан проток бирача на бирачком мјесту.
- Предсједник бирачког одбора дужан је да, приликом отварања бирачког мјеста, а у складу са прописом Централне изборне комисије БиХ, одреди дужности сваком члану бирачког одбора, односно одреди који ће члан бирачког одбора бити задужен за контролу реда, идентификацију, издавање коверата са гласачким листићима и контролисање кутије те их евидентирати у дијелу Записника о раду бирачког одбора предвиђеном за уношење наведених података.

2. ПРИЈЕ ОТВАРАЊА БИРАЧКОГ МЈЕСТА

- Сви чланови бирачког одбора морају доћи на бирачко мјесто најмање сат времена прије почетка гласања. У том времену само чланови бирачког одбора и посматрачи могу бити присутни на бирачком мјесту.
- Бирачки одбор одређује мјесто за сваку гласачку кабину, водећи рачуна да нико унутар или ван бирачког мјеста не може видјети бирача док гласа. Отвор гласачке кабине треба да буде окренут према зиду. Изузетно, ако није могуће гласачку кабину поставити крај зида, може се поставити крај прозора тако да се прозор покрије и онемогући се поглед споља у гласачку кабину.
- Прије почетка гласања предсједник, односно чланови бирачког одбора:
 - уписују своја имена у Записник и потписују се у дијелу Записника који је за то предвиђен;
 - предсједник уписује у Образац за бројно стање број бирача који су уписани у извод из Централног бирачког списка;
 - ручно броје примљене коверте са гласачким листићима за сваку основну изборну јединицу и у Образац за бројно стање уписују укупан број примљених коверата са гласачким листићима;
 - показују празну гласачку кутију, након чега на њу стављају пластичне печате;
 - предсједник у Образац за бројно стање уписује серијске бројеве печата гласачке кутије;
 - постављају запечаћену гласачку кутију на мјесто гдје је сви присутни могу да виде;
 - предсједник уписује у Образац 35 Записника вријеме отварања бирачког мјеста;
 - предсједник провјерава посматрачев идентификациони документ са фотографијом, који задржава до тренутка када посматрач напушта бирачко мјесто, утврђује да ли се налази име посматрача на акредитацији и у Записник уписује име посматрача, назив субјекта који га је акредитовао, број његове акредитације, вријеме када је посматрач стигао и вријеме када је посматрач напустио бирачко мјесто;
 - предсједник упућује посматраче на мјесто гдје могу сјести и посматрати изборне активности те их упозорава да се не могу мијешати у изборни процес нити гледати у гласачку кабину, али да могу постављати питања у вези са изборним процесом.

3. ПРОЦЕДУРА ГЛАСАЊА

- Бирачка мјеста почињу да раде у 07.00 часова, а затварају се у 19.00 часова.

▪ **Предсједник и чланови бирачког одбора, ако им се имена налазе на изводу из Централног бирачког списка за то бирачко мјесто, гласају прије него што први бирач дође на бирачко мјесто.**

- Ако бирачко мјесто из оправданих разлога није отворено на вријеме, а кашњење је трајало до три часа, гласање на том бирачком мјесту може се продужити за онолико времена колико је трајало кашњење, о чему одлучује предсједник. Ако је кашњење трајало дуже од три часа, о дужини времена за које се гласање продужава одлучује Централна изборна комисија БиХ.
- Предсједник у најкраћем року обавјештава Централну изборну комисију БиХ о разлогу због кога је дошло до кашњења у отварању бирачког мјеста или до прекида гласања на бирачком мјесту.

3.1. Тајност гласања

- Испуњавање гласачког листића на бирачком мјесту је тајно, гласање је лично.

- У гласачкој кабини се истовремено смије налазити само једно лице осим ако се ради о бирачима који су слијепи, неписмени или физички неспособни. (Види: Помоћ другог лица приликом гласања).
- Предсједник и чланови бирачког одбора дужни су обезбиједити тајност гласања и онемогућити да неко лице гласа умјесто другог лица под његовим именом или да поново гласа.
- Лице које злоупотреби бирачко право или учини изборну превару, сносиће кривичну одговорност (Види: ПОГЛАВЉЕ VI. КАЗНЕНЕ ОДРЕДБЕ).

- Ниједно лице не смије ометати бирача који испуњава гласачке листиће нити смије тражити од њега било какве информације о томе за кога жели гласати, за кога гласа или за кога је гласао, нити смије спречавати или покушати спријечити некога у остваривању његовог бирачког права.

3.2. Важећи документ за идентификацију

- За утврђивање идентитета бирача служи један од сљедећих важећих докумената са фотографијом:
 - а) пасош;
 - б) возачка дозвола;
 - в) важећа лична исправа издата од земље домаћина и
 - г) избјеглички картон издат од владе земље домаћина или друге међународне организације.

3.3. Идентификовање бирача и издавање гласачког листића

- Приликом уласка на бирачко мјесто ради гласања сваки бирач мора предочити један од важећих личних докумената. Након што бирач докаже свој идентитет члану бирачког одбора и његово име буде пронађено у изводу из Централног бирачког списка, бирач се потписује идентично као на идентификационом документу поред свог имена у изводу из Централног бирачког списка.
- Када бирач буде идентификован и потпише се у извод из Централног бирачког списка, члан бирачког одбора му издаје одговарајући коверат са гласачким листићима и одмах га упућује према једној од слободних гласачких кабина како би попунио гласачке листиће. Након попуњавања гласачких листића бирач их враћа у коверат тако да се заштити тајност гласа и убацује их у гласачку кутију.
- Ако се име бирача не налази на изводу из Централног бирачког списка за то бирачко мјесто, предсједник бирачког одбора, у сарадњи са Централном изборном комисијом БиХ, провјерава на који је извод из Централног бирачког списка бирач уписан и о томе обавјештава бирача.

3.4. Оштећени гласачки листић

- Под оштећеним гласачким листићем подразумијева се физички оштећен или погрешно попуњен гласачки листић. У случају да бирач оштети свој гласачки листић, враћа коверат са гласачким листићима, а члан бирачког одбора издаје му нови коверат са гласачким листићима. Члан бирачког одбора задужен за издавање гласачких листића уписује ријеч “оштећен” на враћени коверат са гласачким листићима и улаже га у за то предвиђен коверат за паковање.

3.5. Помоћ другог лица

Кад је бирач слијеп, неписмен или физички неспособан, предсједник одобрава да му друго лице, које изабере бирач, помогне да гласа. То лице не смије бити члан бирачког одбора нити акредитовани посматрач. У поступку помоћи другог лица члан бирачког одбора у дио предвиђен за потпис уписује “ХХ”, број идентификационог документа бирача који гласа и лица који му помаже, поред његовог потписа. Једно лице може помагати само једном бирачу.

3.6. Ометање процеса гласања и удаљавање са бирачког мјеста

- Предсједник бирачког одбора може са бирачког мјеста и из његове околине удаљити свако лице које нарушава ред. Свако удаљавање са бирачког мјеста треба забиљежити у Образац 37 Записника.
- Ако на бирачком мјесту постоји опасност за ред и мир, ако дође до насиља или се открије оружје или опасни предмети, предсједник бирачког одбора ће у складу са својом дужношћу и одговорношћу:
 - предузети активности да се отклони опасност, насиље, оружје или опасни предмети са бирачког мјеста;
 - ако се опасност, насиље, оружје или опасни предмети не могу одмах отклонити, прекинути гласање за онолико времена колико је потребно да се поново успостави ред и мир на бирачком мјесту;
 - након прекида гласања и поново успостављеног реда и мира предсједник бирачког одбора продужиће вријеме гласања за онолико времена колико је прекид трајао.

3.7. Затварање бирачког мјеста

- Бирачима који су у реду за гласање у тренутку затварања бирачког мјеста одобрава се гласање. Процедура затварања бирачког мјеста је:
 - предсједник, 15 минута прије затварања бирачког мјеста, објављује свим присутним унутар и испред бирачког мјеста вријеме затварања бирачког мјеста;
 - предсједник одређује једног члана бирачког одбора да у вријеме затварања бирачког мјеста стане на крај реда како би се обезбиједило да се ниједно лице не прикључи након затварања бирачког мјеста;
 - члан бирачког одбора затвара врата одмах након што посљедњи бирач из реда гласа;
 - предсједник у Записник уписује вријеме затварања бирачког мјеста;
 - предсједник затвара отвор гласачке кутије самољепљивом траком и потписује је.
- Приликом затварања бирачког мјеста предсједник у Записник евидентира присутне акредитоване посматраче.

- **Предсједник бирачког одбора обавезан је да, према утврђеном распореду, Централној изборној комисији БиХ доставља информације и податке о томе:**
 - a) да ли је бирачко мјесто отворено на вријеме;
 - b) да ли је након спроведеног гласања бирача бирачко мјесто затворено на вријеме;
 - c) колика је излазност бирача на бирачком мјесту, најмање два пута током дана избора, у складу са планом извјештавања који доноси Централна изборна комисија БиХ, као и у додатним терминима уколико то Централна изборна комисија БиХ затражи.

4. НАКОН ЗАТВАРАЊА БИРАЧКОГ МЈЕСТА

- Након затварања бирачког мјеста у присутности акредитованих посматрача предсједник и чланови бирачког одбора бирачког мјеста обављају сљедеће активности:
 - броје и уписују укупан број преосталих неискоришћених коверата са гласачким листићима за сваку изборну јединицу у Образац за бројно стање;
 - пакују неискоришћене коверте са гласачким листићима у оригиналну кутију;
 - броје и уписују у Образац за бројно стање укупан број потписа гласача с извода из Централног бирачког списка;
 - броје и уписују укупан број коверата с оштећеним гласачким листићима за сваку основну изборну јединицу и пакују их у одговарајући коверат;
 - након уписа претходно утврђених података у Образац за бројно стање отварају гласачку кутију и стављају садржај на сто тако да то виде сви присутни;
 - разврставају коверте са гласачким листићима по основним изборним јединицама за које су бирачи гласали;
 - броје коверте са гласачким листићима, а добијени број коверата по основним изборним јединицама за које су бирачи гласали предсједник уписује у Образац за бројно стање;
 - запаковане снопове коверата по основним изборним јединицама убацују у црвену врећу;
 - попуњавају тестове тачности и потписују Образац за бројно стање;
 - оригинални Образац за бројно стање, Записник о раду бирачког одбора - ЗАРБО и запакован изборни материјал бирачки одбори у ДКП-има БиХ достављају посредством Министарства спољних послова БиХ Централној изборној комисији БиХ.

- **Коверте са гласачким листићима не отварају се, односно гласачки листићи не броје се на бирачком мјесту. Коверте са гласачким листићима отварају се, односно гласачки листићи броје се у Главном центру за бројање, посебном методологијом утврђеном проведивим актима које доноси Централна изборна комисија БиХ.**

4.1. Начин попуњавања Образаца за бројно стање

Предсједник бирачког одбора уписује у Образац за бројно стање сљедеће податке:

- **НАЗИВ ДКП-а БиХ**
- **ОЗНАКУ БИРАЧКОГ МЈЕСТА**
- **СЕРИЈСКИ БРОЈ ПЛАСТИЧНИХ ПЕЧАТА ЗА ГЛАСАЧКЕ КУТИЈЕ**
- **ШИФРУ ОПШТИНЕ/ИЗБОРНЕ ЈЕДИНИЦЕ ЗА КОЈУ СЕ ГЛАСА**
- **ПРИЈЕ ОТВАРАЊА БИРАЧКОГ МЈЕСТА – ДИО ПРВИ**
 - Уписује број бирача који су уписани у изводу из Централног бирачког списка за сваку изборну јединицу за коју се гласа – ред 1.;
 - Уписује број примљених коверата са гласачким листићима за сваку изборну јединицу за коју се гласа. Чланови бирачког одбора ручно броје коверте са гласачким листићима – ред 3.;
- **ТОКОМ ГЛАСАЊА – ДИО ДРУГИ**
 - Уколико се укаже потреба, предсједник бирачког одбора може из резерве преузети додатни број коверата са гласачким листићима за било коју изборну јединицу за коју се гласа. Број накнадно примљених коверата са гласачким листићима и број укупно примљених коверата са гласачким листићима уписује се по изборним јединицама за које се гласа – ред 4. и 5.;
- **НАКОН ЗАТВАРАЊА БИРАЧКОГ МЈЕСТА – ДИО ТРЕЋИ**
 - Уписује број потписа гласача са извода из Централног бирачког списка за сваку изборну јединицу за коју се гласало – ред 6.;
 - Уписује број оштећених (упропаштених) коверата са гласачким листићима за сваку изборну јединицу за коју се гласало – ред 8.;
 - Уписује број издатих коверата са гласачким листићима за сваку изборну јединицу за коју се гласало – ред 9.;
 - Уписује број преосталих неискоришћених коверата са гласачким листићима за сваку изборну јединицу за коју се гласало – ред 10.;
 - Уписује укупан број задужених коверата са гласачким листићима за сваку изборну јединицу за коју се гласало, односно збир реда 9 и 10 – ред 11.;
- **НАКОН ОТВАРАЊА ГЛАСАЧКЕ КУТИЈЕ – ДИО ЧЕТВРТИ**
 - Уписује број коверата са гласачким листићима за сваку изборну јединицу за коју се гласало – ред 12.;
- **ТЕСТ ТАЧНОСТИ – ДИО ПЕТИ**
 - Уписује тест тачности како је наведено у Образцу – ред 13.
 - Уписује тест тачности како је наведено у Образцу – ред 14.
- **Предсједник и чланови бирачког одбора потписују Образац за бројно стање.**

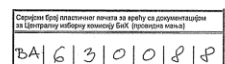
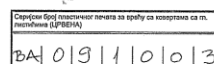
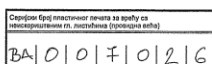
ПРИМЈЕР ПРАВИЛНО ПОПУЊЕНОГ ОБРАЦА ЗА БРОЈНО СТАЊЕ НА БИРАЧКОМ МЈЕСТУ ЗА ГЛАСАЊЕ У ДКП – БСО

ОБРАЗАЦ ЗА БРОЈНО СТАЊЕ (Бирачко мјесто за гласање у одсуству)	Назив и шифра општине/изборне јединице: <i>АУСТРИЈА</i>	Број бирачког мјеста: <i>А01</i>	БСО
---	--	-------------------------------------	-----

Шифра општине/изборне јединице за коју се гласа	050	133	135	200															
I: ПРИЈЕ ОТВАРАЊА БИРАЧКОГ МЈЕСТА																			
1. Број имена бирача на изводу из Централног бирачког списка (ручно бројати)	17	35	10	2															
2. Број примљених коверата са гласачким листићима	20	40	15	5															
II: НАКОН ЗАТВАРАЊА БИРАЧКОГ МЈЕСТА																			
3. Број потписа на изводу из Централног бирачког списка	13	31	6	0															
4. Број оштећених коверата са гласачким листићима (пакет 2а)	0	0	0	0															
5. Број издатих коверата са гласачким листићима (ред 6+7+8)	13	31	6	0															
6. Број неискоришћених коверата са гласачким листићима (ручно бројати)	7	9	9	5															
7. Број задужених коверата са гласачким листићима (ред 9+10)	20	40	15	5															
III: НАКОН ОТВАРАЊА ГЛАСАЧКЕ КУТИЈЕ																			
8. Број коверата са гласачким листићима	13	31	6	0															
IV: ТЕСТ ТАЧНОСТИ																			
9. Ред 7=ред 2.; ако нису исти, уписати разлику	0	0	0	0															

Потписујући се испод, изјављујем да ови бројеви тачно одражавају изборне активности на овом бирачком мјесту.

ПРЕДСЈЕДНИК	ИМЕ (ШТАМПАНИМ СЛОВИМА)	ПОТПИС
ЧЛАН 1	МУСТАФА ЛАКОВИЋ	<i>Mustafa Lakovic</i>
ЧЛАН 2	МЛАДЕН ВИЧЕВИЋ	<i>Mladen Vichевич</i>

ЧЛАН 3	ИМЕ (ШТАМПАНИМ СЛОВИМА)	ПОТПИС
ЧЛАН 4		

ГЛАВА V. НАКНАДА ЗА РАД У БИРАЧКОМ ОДБОРУ

1. НАКНАДА ЗА РАД У БИРАЧКОМ ОДБОРУ

- Предсједник и чланови бирачких одбора и њихови замјеници, уколико су учествовали у раду бирачког одбора, имају право на накнаду за свој рад.
- Одлуку о висини накнаде за рад бирачких одбора у ДКП-има БиХ доноси Централна изборна комисија БиХ.

ГЛАВА VI. КАЗНЕНЕ ОДРЕДБЕ

1. САНКЦИЈЕ ИЗ ИЗБОРНОГ ЗАКОНА БиХ (ПОГЛАВЉЕ 19А)

- 1.1.** Забраном ангажовања за рад на бирачком мјесту у Центру за бирачки списак у општинској изборној комисији или другој изборној комисији успостављеној у складу са чланом 2.21 Изборног закона БиХ, односно новчаном казном у износу од 200,00 КМ до 1.000,00 КМ казниће се предсједник или члан бирачког одбора ако:
- учествује у доношењу одлуке која може довести у сумњу његову способност да дјелује непристрасно (члан 2.1 Изборног закона БиХ);
 - не обавијести бираче о свим информацијама неопходним за спровођење избора, у складу са прописима Централне изборне комисије БиХ (члан 2.13 став (1) тачка 5);
 - неправилно броји гласачке листиће на бирачким мјестима и у општинским центрима за бројање (члан 2.13 став (1) тачка 7);
 - не одреди дужности члановима бирачког одбора (члан 5.6 став (2));
 - Записник о раду бирачког одбора не садржи податке прописане Изборним законом БиХ (члан 5.7);
 - не објасни бирачу начин гласања и не обезбиједи тајност гласања (члан 5.11 став (1));
 - изда гласачки листић или листиће супротно прописима који регулишу издавање гласачких листића (члан 5.13);
 - не утврди идентитет бирача и потпис бирача на изводу из Централног бирачког списка у складу с Изборним законом БиХ (члан 5.13);
 - помаже лицу при гласању на начин који није у складу с Изборним законом БиХ (члан 5.19 став (2));
 - су обрасци попуњени супротно члану 5.25 Изборног закона БиХ.

2. ЗЛОУПОТРЕБА БИРАЧКОГ ПРАВА И ИЗБОРНА ПРЕВАРА – КРИВИЧНИ ЗАКОН БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Ускраћивање бирачког права

Члан 150.

Ко у обављању повјерене му дужности у вези с изборима за институције Босне и Херцеговине другога, у намјери да га спријечи у остварењу његовог бирачког права, противзаконито не уведе у бирачки списак или га избрише из бирачког списка или му на други начин ускрати бирачко право, казниће се новчаном казном или казном затвора до три године.

Повреда слободе опредјељења бирача

Члан 151.

(1) Ко силом, озбиљном пријетњом, принудом, подмићивањем или коришћењем његовог тешког економског стања или на други противправан начин утиче на бирача у Босни и Херцеговини да на изборима за институције Босне и Херцеговине или приликом гласања о опозиву или на референдуму, гласа за или против поједине листе, појединог кандидата,

односно да гласа за или против опозива, за или против приједлога о коме се одлучује референдумом, или да уопште не гласа, казниће се новчаном казном или казном затвора до три године.

(2) Члан бирачког одбора или друго лице које учини кривично дјело из става (1) овог члана у вршењу повјерене му дужности у вези с изборима, гласањем или референдумом, казниће се казном затвора од шест мјесеци до пет година.

Превара при гласању

Члан 152.

Ко на изборима за институције Босне и Херцеговине или при гласању о опозиву представника у институцијама Босне и Херцеговине или на референдуму у Босни и Херцеговини поново гласа, гласа умјесто другог под његовим именом, казниће се казном затвора од три мјесеца до пет година.

Повреда тајности гласања

Члан 153.

(1) Ко при избору за институције Босне и Херцеговине или при гласању о опозиву представника у институцијама Босне и Херцеговине или на референдуму у Босни и Херцеговини повриједи тајност гласања, казниће се новчаном казном или казном затвора до шест мјесеци.

(2) Ко силом, озбиљном пријетњом или на други противправан начин тражи од грађанина да каже за кога је гласао или како је гласао или да ли је гласао за или против опозива, казниће се новчаном казном или казном затвора до једне године.

(3) Члан бирачког одбора или друго лице које учини кривично дјело из става (1) овог члана у вршењу повјерене му дужности у вези с изборима или гласањем, казниће се новчаном казном или казном затвора до три године.

Изборна превара

Члан 154.

Ко кривотвори резултате избора или гласања за институције Босне и Херцеговине додавањем, одузимањем или брисањем гласова или потписа, нетачним бројањем гласова, неистинитим уписивањем резултата у изборне исправе или на други начин, или објави као коначан резултат избора или гласања који не одговара обављеном гласању, казниће се казном затвора од шест мјесеци до пет година.

Уништавање изборних исправа

Члан 155.

Ко на изборима за институције Босне и Херцеговине, при гласању о опозиву представника у институцијама Босне и Херцеговине или на референдуму у Босни и Херцеговини, уништи, прикрије, оштети или одузме какву исправу о изборима или о гласању о опозиву или какав предмет који служи за избор или за гласање о опозиву, казниће се казном затвора од шест мјесеци до пет година.

Литература

- Изборни закон Босне и Херцеговине („Службени гласник БиХ”, бројеви: 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13 и 7/14)
- Правилник о начину спровођења избора („Службени гласник БиХ“, бр. 37/14)
- Упутство о врстама, начину и роковима за одређивање бирачких мјеста („Службени гласник БиХ“, бр. 37/14)
- Упутство о условима и процедурама за акредитовање изборних посматрача у Босни и Херцеговини („Службени гласник БиХ“, бр. 37/14)
- Упутство о утврђивању квалификација и поступку именовања чланова бирачких одбора („Службени гласник БиХ“, бр. 37/14)
- Кривични закон БиХ („Службени гласник БиХ“, бројеви: 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10 и 47/14)

ШЕМА ПАКОВАЊА ИЗБОРНОГ МАТЕРИЈАЛА НА БИРАЧКОМ МЈЕСТУ У ДКП-у

Црвена заштитна врећа

1. Пребројане коверте са сетовима гласачких листића увезане по изборним јединицама
2. Образац бројног стања (плава копија)

Провидна заштитна врећа (већа)

1. Неискориштене коверте са сетовима гласачких листића, упаковане у оригиналне кутије
2. Оштећене коверте са сетовима гласачких листића

Провидна заштитна врећа (мања)

1. Образац бројног стања (оригинал у корицама)
2. Записник о раду бирачког одбора (оригинал у корицама)
3. Извод из Централног бирачког списка

Коверта за Предсједника бирачког одбора:

1. Образац бројног стања (црвена копија)

НАПОМЕНА:

На сваку врећу потребно је уписати број бирачког мјеста !

ИЗГЛЕД ЛИЦА КОВЕРТА СА ГЛАСАЧКИМ ЛИСТИЋИМА (Примјер - К09)

Гласање у одсуству

Set гласачких листића за бираче који су уписани да гласају за основне изборне јединице

Гласање у одсуству

Сет гласачких листића за бираче који су уписани да гласају за основне изборне јединице

Гласовање у одсутности

Set гласачких листића за бираче који су уписани за гласовање за основне изборне јединице

К09

206 408 514 701-702

BUGOJNO	109	БУГОЈНО
BUSOVAČA	113	БУСОВАЧА
DOBRETIĆI	067	ДОБРЕТИЋИ
DONJI VAKUF	089	ДОЊИ ВАКУФ
FOJNICA	114	ФОЈНИЦА
GORNJI VAKUF - USKOPLJE	110	ГОРЊИ ВАКУФ - УСКОПЉЕ
JAJCE	065	ЈАЈЦЕ
KISELJAK	115	КИСЕЉАК
KREŠEVO	129	КРЕШЕВО
NOVI TRAVNIK	111	НОВИ ТРАВНИК
TRAVNIK	091	ТРАВНИК
VITEZ	112	ВИТЕЗ

Данијела Озме 7, 71000 Сарајево, Босна и Херцеговина
Избори у Босни и Херцеговини, Поштански претинац 450, 71000 Сарајево, Босна и Херцеговина
Телефон: +387 (0)33 251 300 **Fax:** +387 (0)33 251 329 **E-mail:** kontakt@izbori.ba **Web адреса:** www.izbori.ba